

ACCOUNTANTSVERSLAG 2022

Gemeente Leusden

29 juni 2023

Per saldo persoonlijker

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Leusden
Stadspui 1
3752 CL LEUSDEN

Behandeld door: A. van de Groep MSc RA & M. Klappe MSc RA
Ons kenmerk: 1018782-2022-ACV
Datum: 29 juni 2023

Betreft: Accountantsverslag 2022

Geachte raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2022 van de gemeente Leusden aan. Onze opdracht is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 30 september 2022. Dit verslag gaat in op onze belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening 2022.

De jaarrekening 2022 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Leusden. Op 26 juni 2023 hebben wij dit verslag besproken met zowel de ambtelijke organisatie als de audit commissie van uw gemeente.

Wij bedanken de medewerkers van de gemeente Leusden voor de open en constructieve wijze van samenwerking bij het verrichten van onze controlewerkzaamheden en zijn vanzelfsprekend graag bereid een nadere toelichting te verstrekken.

Met vriendelijke groet,

Eshuis Registeraccountants B.V.

Was getekend:

A.(Antine) van de Groep MSc RA

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Inhoudsopgave

→ Samenvatting	4
Dashboard accountantscontrole	5
Significante en belangrijke risico's	7
→ Analyse jaarrekening	10
Inhoudelijke bevindingen	11
Financiële positie	22
Resultaatanalyse	23
→ Controle verschillen	24
→ Administratieve organisatie en interne beheersing	27
→ IT-audit	29
→ Overige onderwerpen	31
Overige onderwerpen	32
Wet Normering Topinkomens	34
→ Bijlagen	35
Bijlage 1: SiSa-bijlage 2022.....	36
Bijlage 2: Materialiteit.....	38
Bijlage 3: Onafhankelijkheid en ViO	39
Bijlage 4: Communicatie met governance belaste organen	40
Bijlage 5: Beperking verspreidingskring	42
Bijlage 6: Toelichting financiële kengetallen	43

Samenvatting

- Inhoudsopgave
- **Samenvatting**
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Dashboard accountantscontrole

Getrouwheid en rechtmatigheid

- Wij zijn voornemens om bij de jaarrekening 2022 van de gemeente Leusden een goedkeurende controleverklaring voor de rechtmatigheid en een goedkeurende controleverklaring voor getrouwheid te verstrekken.
- De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 840.000 respectievelijk € 2.525.000. De rapporteringstolerantie is door de gemeenteraad bepaald conform door ons bepaald, zowel voor fouten als voor onzekerheden.

Interne beheersing

- Tijdens de werkzaamheden voor de interim-controle 2022 zijn voor gemeente Leusden opzet en bestaan van de belangrijkste beheersmaatregelen getoetst. Alles in aanmerking nemend vinden wij de AO/IB net als voorgaande jaren kwalitatief voldoende is om een gedegen jaarrekeningcontrole uit te voeren.

Belangrijke aandachtspunten

- Wij hebben een verplichte paragraaf opgenomen in de controleverklaring getiteld Controleaanpak frauderisico's en Controleaanpak continuïteit
- Wij hebben het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten met betrekking tot de grondexploitatie en de voorzieningen bepaalt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel.

Financiële positie

- De financiële positie van de gemeente is op basis van de gestelde signaleringswaarden vanuit het BBV goed te noemen.
- De financiële positie ultimo 2022 is verbeterd ten opzichte van 2021. Met name het gevolg van het positieve resultaat over 2022 van ruim € 4,5 miljoen.
- Het beschikbare weerstandsvermogen bij de algemene dienst bedraagt € 10,4 miljoen. De door de gemeente onderkende benodigde weerstandsvermogen bedraagt € 6,5 miljoen. Het beschikbare weerstandsvermogen is daarmee met een factor 1,6 hoger dan het benodigde weerstandsvermogen. Voor het grondbedrijf is het benodigde weerstandsvermogen € 865.000, terwijl € 545.000 beschikbaar is. Hierdoor komt de ratio uit op 0,63. Echter voor de toekomst blijkt dat de ratio gaat toenemen tot boven de 1,0. Daarmee is uw gemeente te kwalificeren als financieel solvabel.

- Inhoudsopgave
- **Samenvatting**
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Overige gemeente-specifieke onderwerpen:

- Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.
- Wij hebben geen controleverschillen in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2022 geconstateerd.
- Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2022 niet strijdig zijn met de Wet normering topinkomens (WNT) en dat de jaarrekening 2022 van de gemeente Leusden voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.
- Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van de overschrijding naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in de jaarrekening. Hiermee legt uw gemeente verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2022. Er is geen sprake geweest van overschrijdingen die als onrechtmatigheid meetellen in ons oordeel.
- Naar aanleiding van de uitgevoerde controlewerkzaamheden inzake de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij een onrechtmatigheid vastgesteld. Wij hebben een maximale afwijking geconstateerd groot € 215.965. Deze afwijking ziet toe op één crediteur, waarbij het totale resterende contractduur t/m 2024 prospectief is meegewogen in het oordeel. Op basis van onze evaluatie heeft deze onrechtmatigheid geen impact op de strekking van de controleverklaring.

Sociaal domein

- U heeft de uitvoering van het sociaal domein en de uitvoering van de SiSa regelingen G2, G3, G4 en G12 uitbesteed aan de gemeente Amersfoort respectievelijk samenwerkingsorganisatie BBS.
- Wij hebben als onderdeel van de controle van de jaarrekening de verantwoording van de opvang van ontheemde Oekraïners (SiSa-regeling A16) gecontroleerd. Veruit het grootste gedeelte van de verantwoorde kosten betreft de bekostiging met betrekking tot de gerealiseerde opvangplekken per dag. Wij hebben de verantwoorde kosten gecontroleerd op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2022. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en de rechtmatigheid van de verantwoorde gegevens (indicatoren). Tijdens de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.
- In overeenstemming met de Beleidsregels Eenmalige energietoeslag 2022 heeft de gemeente Leusden zorggedragen voor de uitvoering van deze regeling. De uitvoering van de regeling is uitbesteed aan de uitvoeringsorganisatie BBS. Aangezien deze kosten een verlengstuk zijn van de G2-regeling hebben wij deze kosten gecontroleerd mede op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2022 en de Beleidsregels Eenmalige energietoeslag 2022. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en de rechtmatigheid van de verantwoorde kosten. Tijdens de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

- Inhoudsopgave
- **Samenvatting**
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Significante en belangrijke risico's

Post	Risico	Werkzaamheden	Conclusie
<p>Significant risico</p> <p>Het hiernaast genoemde risico ziet niet toe op een specifieke post, maar is op basis van onze controlestandaarden voorgeschreven bij iedere controle en de daaraan gekoppelde werkzaamheden dienen door ons uitgevoerd te worden.</p>	<p>Wij onderkennen het risico dat het management van de gemeente de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt met als doel de financiële verslaggeving van de gemeente te beïnvloeden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wij hebben de handmatige aanpassingen en correcties in de administratie over 2022 buiten de reguliere boekingsgang (zoals via het inkoopboek, verkoopboek en/of via het bankboek) gecontroleerd; • Wij hebben de college- en raadsbesluiten doorgenomen. • Wij hebben vastgesteld dat de transacties uit hoofde van de bedrijfsactiviteiten onder de reguliere bedrijfsvoering vallen. • Wij hebben jaarrekeningposten met een schattingselementen gecontroleerd, waaronder de grondexploitaties en de voorzieningen. 	<ul style="list-style-type: none"> • De door ons gecontroleerde handmatige boekingen zijn deugdelijk onderbouwd en geven geen aanleiding tot indicatie management override. • De doorgenomen college en raadsbesluiten geven geen aanleiding tot indicatie management override. • Tijdens onze controle zijn geen transacties vallend buitend de reguliere bedrijfsvoering geconstateerd. • De schattingen binnen Leusden zijn gecontroleerd en aannemelijk bevonden.

- Inhoudsopgave
- [Samenvatting](#)
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Post	Risico	Werkzaamheden	Conclusie
Belangrijk risico Grondexploitaties	<p>Wij onderkennen het risico dat de eindwaarden op de materiele grondexploitaties onjuist zijn bepaald als gevolg van aanwezige schattingselementen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zie separate toelichting verderop in deze rapportage. 	
Belangrijk risico Rechtmatigheid inkopen	<p>Wij onderkennen het risico dat inkopen niet voldoen aan de Europese aanbestedingswet en de hieraan gerelateerde bestedingen niet rechtmatig zijn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zie separate toelichting verderop in deze rapportage. 	

- Inhoudsopgave
- **Samenvatting**
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Belangrijk risico

**Bestedingen
Ontheemden
Oekraïne**

Wij onderkennen een risico op onrechtmatige bestedingen uit hoofde van de taken die de gemeente uitvoert als gevolg van de oorlog in Oekraïne, bijvoorbeeld ten aanzien van de opvang en levensonderhoud van ontheemden Oekraïne, uitgegeven energietoeslag en aanvullende bijdragen die verbonden partijen en/of subsidierelaties benodigd zijn.

- Zie separate toelichting verderop in deze rapportage.

Analyse jaarrekening

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Inhoudelijke bevindingen

De belangrijkste boodschappen voor de raad van de gemeente Leusden zijn:

Wij hebben de controle van de jaarrekening 2022 van de gemeente Leusden uitgevoerd en zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid te verstrekken. Dat houdt het volgende in:

- Naar ons oordeel geeft de jaarrekening 2022 van de gemeente Leusden een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2022 als van de activa en passiva per 31 december 2022 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
- Voorts zijn wij van oordeel dat de in de jaarrekening 2022 verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2022 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving.
- De jaarstukken 2022 van uw gemeente bestaan uit:
  - Het jaarverslag 2022 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
  - De jaarrekening 2022 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

In het onderdeel “programmaverantwoording” van het jaarverslag dient informatie te worden opgenomen met betrekking tot de vragen: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (over o.a. weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van de gemeenteraad in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden.

→ Wij hebben de in de jaarrekening 2022 van de gemeente Leusden opgenomen verantwoording inzake de Wet Normering Topinkomens (WNT) gecontroleerd met inachtneming van de Regeling Controleprotocol WNT 2022. Wij concluderen dat de in de jaarrekening 2022 opgenomen verantwoording met toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

Rapporteren over fraude

Van de accountant wordt op grond van de regels van de beroepsorganisatie (NBA) een professioneel-kritische houding verwacht ten aanzien van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude in de jaarrekening maar ook met betrekking tot omkoping, corruptie, ondermijning en de naleving van andere wet- en regelgeving.

De aandacht voor het thema fraude en integriteit neemt de laatste jaren steeds verder toe. Het zorgt ervoor dat organisaties steeds vaker gevraagd wordt transparant te zijn in de visie, het beleid en het toezicht op het integer handelen in alle geledingen van de organisatie. Dat gaat dus niet alleen over fraude maar ook over misbruik en oneigenlijk gebruik, het hanteren van gedragscodes en de naleving van andere regelgeving bijvoorbeeld op het gebied van arbeidsomstandigheden en milieu. Dit geldt niet alleen op de werkvloer, maar vraagt ook iets van organisatie en bestuur.

Met ingang van 2022 is het op grond van de verslaggevingsregels voor veel organisaties verplicht om in het jaarverslag te rapporteren over de fraudegevoeligheid van de organisatie. Voor gemeente geldt een aanbeveling om hierover te rapporteren vanuit de kadernota rechtmatigheid. Voor gemeenten geldt echter vanuit Artikel 2:391 lid 1 BW dat voornaamste risico's dienen te worden toegelicht in onder andere de paragraaf bedrijfsvoering. Wij dienen als uw accountant er op toe te zien dat het college B&W rapporteert over de voornaamste frauderisico's en het fraudemanagement van de gemeente.

De afgelopen jaren hebben we aandacht gevraagd voor het opstellen van een (fraude)risicoanalyse en de rapporteringsverplichting in veel sectoren is een volgende stap in dit proces. De gemeente Leusden beschikt over een stelsel aan maatregelen om fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan als onderdeel van een integrale frauderisicoanalyse inclusief de rapportering over de fraudegevoeligheid van de activiteiten. De gemeente heeft gerapporteerd in paragraaf "Frauderisico's" behorende bij de paragraaf bedrijfsvoering. Wij verwijzen in onze controleverklaring in sectie "Controle-aanpak frauderisico's".

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

De accountant maakt zelf ook een inschatting van de frauderisico's binnen een organisatie, en vormt zich een beeld van de maatregelen van interne beheersing die de organisatie heeft getroffen om mogelijke fraudes van materieel belang te voorkomen en te bezien of deze maatregelen effectief zijn.

In iedere organisatie bestaat een risico op het doorbreken van de interne beheersing door het management bij de totstandkoming van schattingen. We beoordelen in het kader van onze controle de interne processen op deze schattingen en doen detailcontroles op de uitgangspunten en aannames die aan significante schattingen ten grondslag liggen. Ook zijn we alert op ongebruikelijke transacties, samenwerkingsrelaties en de naleving van procedures die mede tot doel hebben transparantie en integer handelen te bevorderen. Elementen daaruit zijn controles op de prestatielevering bij inkooptransacties en het naleven van aanbestedingsregels.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne-beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt. Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de integriteitsmeldingen. Wij hebben op basis van onze controle en de besprekingen geen fraudegevallen geconstateerd.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Continuïteitsbeoordeling

In het kader van de jaarrekeningcontrole beoordelen wij ook het vermogen van de gemeente om de activiteiten in de komende twaalf maanden voort te zetten. Elementen die we in deze beoordeling betrekken zijn onder meer de vermogenspositie, de begroting voor het komende boekjaar, de afhankelijkheid van eigen inkomsten, de risico's die u zelf identificeert en uiteraard ook de risico's die wij als uw accountant signaleren.

Vanwege de coronapandemie, de energieprijzontwikkeling en ontwikkelingen in de regelgeving voor accountants is, net als bij het onderwerp fraude, steeds vaker informatie in de controleverklaring opgenomen over de continuïteitsbeoordeling die wij uitvoeren. De continuïteitsafwegingen worden bij u op dit moment veelal expliciet gemaakt en zijn onderdeel van het proces waarin organisatie en bestuur worden betrokken. Dit heeft haar weerslag in bijvoorbeeld paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing, waarin u aandacht heeft voor uw risicobeheersing, de continuïteit van de bedrijfsvoering zowel intern als regionaal en de gestelde norm kengetallen waarop de provincie haar beoordeling baseert. Daarnaast heeft de provincie akkoord gegeven op de begroting 2023, de meerjarenraming en de provincie heeft de gemeente niet onder toezicht geplaatst. Tevens is er geen sprake van een artikel 12 status bij de gemeente.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Grondexploitaties

De balanspost met de belangrijkste schattingselementen in de jaarrekening van de gemeente Leusden betreft de voorraad onderhanden werk, waaronder de bouwgronden in exploitatie (grondexploitaties). Deze balanspost is op grond van haar omvang ad € 9,8 miljoen relevant voor de accountantscontrole, maar ook vanwege de schattingselementen die een rol spelen bij het ramen van de nog te realiseren opbrengsten ad € 58,7 miljoen en lasten ad € 47,6 miljoen. De nog te realiseren baten en lasten vormen tezamen met de boekwaarde de basis voor de waardering in de jaarrekening, oftewel het resultaat van de projecten. Dit leidt tot een voorziening indien verwacht wordt dat het project verlieslatend is, en tot (tussentijdse) winstneming bij een verwachte winst. Ten behoeve van de waardering van de bouwgronden in exploitatie per balansdatum dient de gemeente per individuele grondexploitatie te bepalen of de boekwaarde plus de in de toekomst nog te realiseren kosten en opbrengsten, naar de beste inschatting, terugverdiend zullen worden.

Controlewerkzaamheden grondexploitaties

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot vier P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn;
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige markt vraag in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen, en dus van grond, hebben langere tijd onder druk gestaan. Deze situatie is omgeslagen in een grote vraag naar woningen en grond, waardoor de grondprijs zich in een hoog tempo in positieve zin ontwikkelt. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke grondprijzen moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en marktontwikkelingen;
- **Plankosten:** door de toenemende vraag naar woningen en dus naar bouwcapaciteit is sprake van een toenemende stijging van de bouwkosten. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke prijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de hierbij horende prijsontwikkelingen?

De 4 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw paragraaf 'Grondbeleid'. De balanswaarde (boekwaarde minus de voorzieningen) van de grondexploitaties (BIE) is in 2022 toegenomen van € 1.077.000 tot € 3.526.000. De mutatie is dus een verbetering van het saldo van € 2.449.000. In 2021 is de Mastenbroek II in exploitatie genomen en zijn met name in 2022 investeringen gedaan (€ 1.948.000).

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Larikslaan € 378.000 (2021 € 271.000) voorziet in een 5-tal bedrijfskavels, waarvoor in 2017 de grondexploitatie is geopend. Tot en met 2021 waren 4 van de 5 kavels verkocht. Eind 2022 is met inachtneming van de voorwaarden uit het Didam-arrest een verkoop van de laatste kavel tot stand gekomen. De kavel zal in 2023 wordt gesplitst en verkocht aan twee kopers. Het verwachte projectresultaat bedraagt € 259.000.

Hamersveldsweg € 948.000 (2021 € 925.000) , voor het noordelijke deel is in 2018 een ruimtelijk ontwikkelingskader opgesteld, waarbij in 2020 actief is geprobeerd de kavels te verkopen. In 2022 waren er onderhandelingen gaande, maar de koper reageert niet op het tegenvoorstel. Door het verlengen van de exploitatie met een jaar zijn de begeleidingskosten verhoogd met € 3.300. Het verwachte resultaat is € 250.000.

Valleipark € 663.000 -/- (2021 € 931.000 -/-) is vrijwel afgerond. Door de aanwezigheid van bodemverontreiniging is gekozen fase 4 als park aan te leggen. In dit park wordt een zgn. landmark gerealiseerd, een heuvel met kunstwerk. De afronding van dit project is op 5 juli 2023. Dan wordt het park geopend. Omdat er geen saneringen plaats gaan vinden, welke wel waren voorzien, zullen de te maken kosten mogelijk lager uitvallen in 2023. Met inachtneming van de regels omtrent tussentijdse winstneming is het tussentijds verantwoorde resultaat gecorrigeerd met een bedrag van € 42.000 (ten laste van Resultaat Grondbedrijf). Het totale projectresultaat bedraagt € 2,7 miljoen.

Mastenbroek II € 2.426.000 (2021 € 478.000). De investeringen/kosten 2022 hebben met name betrekking op de uitvoering rondom bouwrijp maken. De grond is van de gemeente en wordt in 2023 geleverd naar de Alliantie, waarna de woningen in de verkoop gaan. Met name de verkoop van de tweekappers en grotere woningen zullen moeizamer verlopen. De opbrengsten staan grotendeels vast in verband met de samenwerkingsovereenkomst met de Alliantie. De ontwikkeling zal gefaseerd plaatsvinden en naar verwachting in 2026 worden afgerond. Het verwachte resultaat bedraagt € 1,8 miljoen. Omdat er nog geen opbrengsten zijn gerealiseerd is er nog geen POC tussentijdse winst genomen.

Buitenplaats € 437.000 (2021 € 334.000). Het restant van het project betreft een stuk grond waarbij de planontwikkeling van een geïnteresseerde partij moeizaam verliep. In april is daarom besloten de grond in de algemene verkoop te brengen. Er waren alleen bestuurlijke toezeggingen, geen overeenkomsten. Het verwachte resultaat bedraagt € 62.000.

In de grondexploitaties is zichtbaar dat dat kosten in enkele gevallen hoger uitvallen dan verwacht, grotendeels door stijgende prijzen. Dat is een effect wat vooralsnog doorwerkt in de grondexploitaties, al is dat relatief beperkt bij uw gemeente. Zichtbaar is ook dat u op dit moment voor meerdere projecten voorfinanciert: de kosten voor Rengerswetering (met uitzondering van Zuiderland) gaan voor de baat uit. De financiële positie van Leusden is echter zo sterk dat verliezen door stijgende prijzen en voorfinanciering voor u te dragen zijn. En tot op heden is het ook zo op het moment dat de woningen in de verkoop gaan, zij vrijwel meteen worden verkocht. Al is er wat vertraging waarneembaar bij de woningen twee-onder-een-kap en hogere segmenten.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- **Analyse jaarrekening**
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor het actualiseren van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), de programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijgingen en de gehanteerde rekenrente, hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen; met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

De grondexploitaties zijn door u voor de jaarrekening 2022 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd), en waar nodig zijn door u de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen. Planeconomen, civiele technici en wij hebben nadrukkelijk aandacht besteed aan de controle van de prognoses in de lopende materiële complexen, alsmede complexen met een minimaal resultaat. De herzieningen ultimo 2022 maken een deugdelijke indruk. Wat betreft de toegerekende rente en de disconteringsvoet wordt aangesloten bij de richtlijnen die het BBV hiervoor geeft. Voor wat betreft de plan- en beheerskosten en resterende looptijden van de woningbouwcomplexen wordt een voorzichtige houding ingenomen.

Risicoanalyse

Als onderdeel van de controle van de waardering van de bouwgronden in exploitatie voeren wij een risicoanalyse uit ter bepaling van het risicoprofiel van de individuele grondexploitaties en de hierdoor bestaande kans op een materiële fout in de waardering ervan. Hierbij betrekken wij de huidige boekwaarde, het geprognosticeerde resultaat en de aard en omvang van de nog te realiseren baten en lasten (liggen hier al contracten/overeenkomsten aan ten grondslag of niet).

Naast de hiervoor genoemde elementen spelen bij de risicoclassificatie van de individuele projecten ook de aard van het project, de programmering en de doorlooptijd een belangrijke rol. Een langere doorlooptijd van de projecten zorgt voor een hoger risicoprofiel, doordat de schatting van kosten en opbrengsten van de projecten subjectiever wordt naarmate de doorlooptijd toeneemt. Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden inzake de waardering van de grondexploitaties vastgesteld dat uw gemeente:

- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- **Analyse jaarrekening**
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

- Beschikt over een deugdelijke onderbouwing van de gehanteerde uitgangspunten in de grondexploitaties.
- Deskundigheid heeft ingeschakeld ter onderbouwing van de geraamde grondprijzen en grondopbrengsten.
- Een aannemelijk niveau heeft bepaald van de nog te maken plan- en civiele kosten.

De uitgangspunten die in de grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2022 zijn verwerkt, zijn door ons beoordeeld en als aannemelijk aangemerkt. De gemeente Leusden hanteert voor 2023 7% kostenstijging, 2024, 2025 en verder 2,5%. Gezien de huidige prijsontwikkeling is dit aan de lage kant.

De parameters en renteberekeningen zijn conform de voorschriften van het BBV. De parameters worden jaarlijks via een aparte notitie vastgesteld. Alle herzieningen worden voorafgaand aan het afgeven van onze verklaring vastgesteld door de raad. Wij concluderen dat alle vereisten van het BBV zijn gevolgd en dat er geen aanwijzingen zijn dat de voorzieningen op de complexen verhoogd moeten worden.

Wij merken wel op dat de parameter voor de opbrengstenstijging met 0% laag is in relatie met de overspannen woningmarkt. Echter achten wij deze keuze wel passend binnen het meerjarenperspectief voor het grondbedrijf van de gemeente.

Sociaal Domein

U heeft de uitvoering van het sociaal domein betreffende de nieuwe taken WMO en Jeudwet en de uitvoering van de SiSa regelingen G2, G3, G4 en G12 uitbesteed aan de gemeente Amersfoort respectievelijk de zorgadministratie aan SDO. Uit de verantwoordingen die u van uw uitvoerders heeft ontvangen, blijken geen fouten of onzekerheden, met uitzondering van een geconstateerde fout getrouwheid en rechtmatigheid bij de gemeente Amersfoort voor € 56.344. Deze fout heeft betrekking op de terugvordering van het BSA consortium, waardoor de vordering te laag is verantwoord en de lasten jeugdzorg te hoog.

Uw organisatie voert nog wel zelfstandig de uitvoering uit over de WMO Huishoudelijke Hulp en Wonen, Rollen en Vervoer. Ten aanzien van de WMO Huishoudelijke Hulp hebben wij geen fouten of onzekerheden geconstateerd.

Persoonsgebonden Budget (PGB)

Ook over 2022 heeft de accountant van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) niet-goedkeurende controleverklaringen afgegeven bij de verantwoordingen over 2022 inzake de persoonsgebonden budgetten (PGB's) jeudwet en WMO. Evenals voor 2021 en eerder betreft het controleverklaringen met beperking. Daardoor bestaat in beginsel onzekerheid over de door de gemeente Leusden verantwoorde PGB-bestedingen over 2022. Gerekend met de

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

onrechtmatigheidspercentages, zoals gerapporteerd door de accountant van de SVB, komt de geëxploreerde fout in de populatie over 2022 uit op € 13.478 (7,02%) voor WMO en € 20.837 (6,22%). Dit bedrag is duidelijk onbeduidend en wordt niet meegewogen in ons oordeel.

In de BADO-notitie van 13 maart 2018 inzake PGB-verantwoordingen is opgenomen dat de gehele populatie van verstrekte PGB-gelden als onzeker moet worden gewogen, indien de gemeente geen werkzaamheden verricht aan de prestatielevering. Gezien dit het geval is, is € 528.000 als onzeker opgenomen (WMO € 192.000 en Jeugdwet € 335.000) in onze afweging van het oordeel.

SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Hiervoor verwijzen wij naar bijlage 1 in dit verslag.

Regeling A16 Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne

Op basis van de Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne heeft de gemeente Leusden de gemaakte kosten rondom Opvang ontheemden Oekraïne verantwoord in de SiSa bijlage, onder regeling A16. Oekraïense ontheemden zijn geregistreerd en verbleven in één van de opvanglocaties zoals beschikbaar gesteld door de gemeente of op een particulier opvangadres in de gemeente Leusden.

Wij hebben als onderdeel van de controle van de jaarrekening 2022 deze A16 regeling gecontroleerd. Veruit het grootste gedeelte van de verantwoorde kosten betreft de bekostiging met betrekking tot de gerealiseerde opvangplekken per dag.

Wij hebben deze kosten gecontroleerd op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2022. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en de rechtmatigheid van de verantwoorde gegevens (indicatoren).

Energietoeslag

In overeenstemming met de Beleidsregels Eenmalige energietoeslag Leusden 2022 heeft uw gemeente over 2022 zorggedragen voor de uitvoering van deze regeling. Inwoners van de gemeente konden indien zij voldoen aan bepaalde voorwaarden zoals opgenomen in de Beleidsregels een energietoeslag aanvragen. Inwoners met een uitkering op grond van de algemene bijstand, de IOAW/IOAZ, bijzondere bijstand of met een inkomen dat niet hoger is dan 120% van de toepasselijke bijstandsnorm komen voor de toeslag in aanmerking.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

De eenmalige energietoeslag betrof € 800 per huishouden met een laag inkomen. Een aanvullende uitkering van € 500 is uitgekeerd waarbij huishouden aan het maximale bestaansminimum voldeden. Het proces van de energietoeslag is uitbesteed aan de gemeente Amersfoort.

Aangezien deze kosten een verlengstuk zijn van de G2-regeling hebben wij deze kosten gecontroleerd mede op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2022 en de Beleidsregels Eenmalige energietoeslag Leusden 2022. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en de rechtmatigheid van de verantwoorde kosten. Tijdens de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd. Vanuit de december circulaire is er voor 2023 nog een toeslag vastgesteld, waardoor een tweede tranche van deze uitbetalingen doorloopt tot in 2023.

Bevindingen aanbestedingen

Europese aanbestedingen

Uit onze rechtmatigheidscontrole van uw aanbestedingen blijkt de volgende fout uit hoofde van de Europese aanbestedingswet:

Inkoopbehoefte	Omvang in €	Oorzaak
Circle Software Group B.V.	215.965	Incl verwachte kosten 2024 contract < bestedingsgrens. Totale resterende contractduur t/m 2024 prospectief meewogen in het oordeel.

Wij hebben vastgesteld dat de inhoud en vastlegging van de eigen inkoopdossiers binnen de gemeente de nodige aandacht vereist. Stukken zijn niet altijd direct voorhanden, of liggen verspreid in de organisatie. Hetzelfde geldt voor overwegingen inzake de rechtmatigheid van de inkopen. Hier is actief aandacht voor binnen de gemeente waarbij er stappen zijn gezet en in de zomer samen met ons zal worden gekeken naar de verdere invulling van de controles. In verantwoordingsjaar 2023 zal u zelf een oordeel dienen te vellen over de rechtmatigheid van de aanbestedingen. Het op orde hebben van de verantwoordingsinformatie in deze dossiers gaat bijdragen aan het efficiënt en effectief uitvoeren van deze controles.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Begrotingsrechtmatigheid

Voor wat betreft de begrotingsrechtmatigheid dienen de lasten beoordeeld te worden op het niveau van de door de raad vastgestelde programma's. In onderstaand overzicht zijn de door ons geconstateerde afwijkingen opgenomen:

Overzicht programma's (x € 1.000)

Programma	Begroting lasten	Rekening lasten	Saldo	Toelichting
Geen				

Investeringskredieten

In de toelichting MVA van de jaarrekening worden de investeringskredieten zoals vastgesteld verantwoord en worden de bestedingen per heden op de kredieten inzichtelijk gemaakt. Wij hebben vastgesteld dat het restant van de kredieten juist is bepaald. Er zijn diverse overschrijdingen, totaal € 101.000. De herinrichting Moorsterweg (overschrijding € 45.000) is de grootste als gevolg van prijsstijgingen en extra kosten door onvoorziene ondergrond. Oorspronkelijk was de overschrijding € 97.000, maar via de SiSa is € 52.000 als bijdrage ontvangen. Wij constateren dat er geen sprake is van materiele overschrijdingen.

Wethouderspensioenen

De pensioenvoorziening is gebaseerd op de berekening van VISMA, hierbij is de grondslag levenslang pensioen reserve gehanteerd. Het partner pensioen is alleen van toepassing als de (gewezen) wethouder overlijdt. In dat geval bestaat alleen de verplichting voor partner pensioen, wat in de regel lager is dan het pensioen van de (gewezen) wethouder. De pensioenvoorziening volledig verantwoord.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Financiële positie

In de Jaarstukken 2022 is in de ‘Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing’ het risicoprofiel van de gemeente Leusden geschetst, alsmede de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Volgens de door Leusden gehanteerde systematiek bedraagt deze verhouding ultimo 2022 voor de Algemene Dienst 1,60 (2021: 1,06). Daarmee is een stijgende lijn in de ratio voor het weerstandsvermogen te zien. Het streven is een ratio van 1,0 met een ondergrens van 0,8. De ratio voor grondbedrijf bedraagt 0,63. Dit is onder de gestelde normen, echter doorkijkend naar 2023 en verder zal de ratio weerstandsvermogen grondbedrijf weer uitkomen boven de 1,0.

Voor gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen zijn zes kengetallen vastgesteld door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Wij hebben in bijlage 6 van dit verslag ter duiding de betekenis per kengetal opgenomen. Er is geen vaste norm of streefwaarde voor de hoogte van de kengetallen; een gebruiker dient alle kengetallen in ogenschouw te nemen bij het beoordelen van de financiële positie van een decentrale overheid. Wel hanteert de overheid drie signaleringswaarden, namelijk minst risico, neutraal en meest risicovol. Onderstaand overzicht toont (verkort) de financiële positie van uw gemeente op 31-12-2022:

Kengetal	JRK 2021	Begroting 2023	JRK 2022	Minst risicovol	Neutraal	Meest risicovol
Netto schuldquote.	14%	12%	12%	< 90	90 - 130	> 130
Netto schuldquote (gecorrigeerd)	10%	7%	7%	< 90	90 - 130	> 130
Solvabiliteit	52%	52%	54%	> 50	20 – 50	< 20
Structurele exploitatieruimte	0%	0,6%	7%	> 0	0	< 0
Grondexploitatie	1%	1%	4%	<20	20 – 35	>35
Belastingcapaciteit	93%	84%	86%	<95	95 – 105	>105

Op basis van bovenstaand overzicht blijkt dat u qua signaleringswaarden van uw kengetallen in de categorie “minst risicovol” zit.

Qua financiële positie zien wij geen uitdagingen voor Leusden over de toereikendheid van het vermogen. Het is wel aan college en raad om te beoordelen hoe het gereserveerde geld het beste ingezet kan worden. Daarin ligt de uitdaging in het vinden van een balans tussen financiële stabiliteit en inzet van de reserves ten behoeve van de burgers.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- [Analyse jaarrekening](#)
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Resultaatanalyse

In de jaarrekening is het resultaat ten opzichte van de begroting vóór en na wijziging als volgt samengevat:

X € 1.000	Raming vóór wijziging	Raming na wijziging	Realisatie
Baten	€ 62.798	€ 85.255	€ 81.792
Lasten	€ 65.000	€ 79.916	€ 74.771
Saldo van baten en lasten	€ 2.202 -/-	€ 2.339	€ 7.021
Onttrekking reserves	€ 762	€ 9.971	€ 9.405
Toevoeging reserves	€ 2.964	€ 7.632	€ 6.927
Gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 4.543

In de programmaverantwoording worden de verschillen ten opzichte van de raming na wijziging uitgebreid toegelicht, ook voor wat betreft de mutaties in de reserves. Ook in de toelichting op de rekening van baten en lasten worden de verschillen toegelicht, logischerwijs in meer gecompliceerde vorm om dubbeling voor de lezer te voorkomen.

Uit de analyse blijkt dat het voordelig resultaat ad € 4,5 miljoen onder meer wordt veroorzaakt doordat een aantal op de pagina 88 en verder van de jaarstukken vermelde posten. De realisatie wijkt in 2022 sterk af van de initiële begroting 2022. Dit kan van invloed zijn op uw BTW-mengpercentages. Graag uw aandacht hiervoor.

Controle verschillen

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- **Controleverschillen**
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Gecorrigeerde en niet-gecorrigeerde fouten respectievelijk onzekerheden

Wij hebben de resterende ongecorrigeerde controleverschillen als volgt geëvalueerd in relatie tot de door ons gehanteerde materialiteit om tot een oordeel voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid bij de jaarrekening 2022 te komen. Wij komen tot het volgende overzicht:

In de controle opgenomen aanpassingen

Gecorrigeerde controleverschillen	Bedrag in €
Reclassificatie van debiteur GGD regio Utrecht van debiteuren naar Vorderingen op openbare lichamen	€ 46.061
Re-classificatie van voorzieningen naar Vooruit ontvangen bedragen inzake Masterplan Princenhof	€ 642.000
Totaal	

Daarnaast zijn diverse posten geclassificeerd binnen de balans. Dit heeft geen invloed op het resultaat.

Niet-gecorrigeerde controleverschillen

Niet gecorrigeerde controleverschillen	Getrouwheid	Rechtmatigheid
De terugvordering van het BSA consortium	€ 56.344	€ 56.344
(Sub)Totaal getrouwheid	€ 56.344	-
Onrechtmatigheden Europese aanbestedingen	€ 0	€ 215.965
Begrotingsonrechtmatigheid	€ 0	€ 67.200
Totaal getrouwheid en rechtmatigheid	€ 56.344	€ 339.509

Onzekerheden	Getrouwheid	Rechtmatigheid
Onzekerheden sociaal domein – PGB lasten	€ 0	€ 528.000
Totaal	€ 0	€ 528.000

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- **Controleverschillen**
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Voorgaande tabellen worden tevens in de schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening 2022 opgenomen die het college aan ons gaat verstrekken alvorens wij de controleverklaring bij de jaarrekening 2022 afgeven.

Administratieve organisatie en interne beheersing

Administratieve organisatie en interne beheersing

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- [Adm.organisatie en interne beheersing](#)
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Wij hebben, als onderdeel van de controle van de jaarrekening 2022, de interim-controle voor de gemeente Leusden in het najaar van 2022 uitgevoerd. Deze controle is primair gericht op de analyse en evaluatie van de interne beheersingsomgeving en de daarin opgenomen maatregelen van interne controle. Tevens heeft deze controle als doelstelling om de aandachtspunten voor de jaarrekening 2022 te signaleren en onder uw aandacht te brengen. Onze conclusies inzake de interne beheersing zijn opgenomen in onze managementletter 2022 d.d. 16 januari 2023.

Naar aanleiding van onze controlewerkzaamheden 2022 hebben wij een aantal nieuwe bevindingen opgenomen. Deze komen deels voort uit een verdere verdieping van onze controle op basis van onze controlestandaarden. Daarnaast leiden actuele ontwikkelingen tot nieuwe uitdagingen die een beroep doen op het aanpassingsvermogen van de gemeente.

Alles in aanmerking nemend vinden wij de AO/IB net als voorgaande jaren kwalitatief voldoende is om een gedegen jaarrekeningcontrole uit te voeren. Wij vinden het noemenswaardig hoe de gemeente is meebewogen met de actuele ontwikkelingen en doelmatig te werk is gegaan om de maatschappelijke doelen als de energietoeslagen en opvang ontheemden Oekraïne te realiseren. Ditzelfde geldt voor de wijziging in het proces van de Participatiewet.

Onze bevindingen en adviespunten zijn in goede samenspraak met de ambtelijke organisatie tot stand gekomen onder het motto “als je ergens snel wilt komen moet je alleen gaan, als je ver wilt komen moet je samen optrekken”. Daarnaast zien wij deze punten als een stip op de horizon, gericht op het toekomstbestendig door ontwikkelen van de kwaliteit van de organisatie en de onderliggende processen.

Voor onze detailbevindingen verwijzen wij u naar de volledige tekst van de managementletter 2022.

IT-audit

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- **IT-audit**
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

IT-audit

Samenvatting tekortkomingen IT-audit

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen hebben betrekking op de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

In het kader van de jaarrekeningcontrole over het boekjaar 2022 hebben wij een update van de IT-audit werkzaamheden over boekjaar 2021 uitgevoerd met betrekking tot de opzet en het bestaan van de algemene ICT beheersmaatregelen binnen de automatiseringsomgeving van de gemeente Leusden. Goedwerkende geautomatiseerde systemen kunnen bijdragen aan de doorontwikkeling van processen zodat Leusden toekomstbestendig kan (blijven) opereren en daarmee risico's op effectieve en efficiënte wijze mitigeren. Het optimaliseren van processen zal tevens een bijdrage leveren bij het oplossen van een aantal bevindingen in de bedrijfsvoering die in eerdere jaren zijn geconstateerd, zoals het versterken van de processen rondom het toekennen, wijzigen en ontnemen van rechten en rollen in bedrijfskritische applicaties. In voorgaand boekjaar hebben wij een aantal bevindingen geconstateerd die deels opgelost zijn, zoals het toekennen van rechten en rollen. De gemeente heeft bewust gekozen om de resterende punten vanaf 2023 op te lossen. Van de drie bevindingen op het gebied van IT zijn er twee onderhanden onderhanden en is op een bevinding is nog geen actie ondernomen. Voor details verwijzen wij naar de managementletter van 16 januari 2023.

Wij zien dat Leusden opvolging heeft gegeven of aan het geven is aan het merendeel van de bevindingen. Voor het inrichten van controles in het proces rondom rechten en het beheer van hoge rechten accounts heeft u aandacht.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking

Overeenkomstig artikel 2:393, lid 4 van het Burgerlijk Wetboek zijn wij verplicht om onze bevindingen te rapporteren met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft geen aangelegenheden geïdentificeerd die op dit gebied aan u gerapporteerd moeten worden, anders dan de waarnemingen zoals hiervoor besproken.

Overige onderwerpen

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Overige onderwerpen

Verbijzonderde interne controle - planning

Bij de start van onze controle waren de uitgevoerde controles deels gereed. Wij hebben kennis genomen van de uitkomsten van de verbijzonderde interne controles en deze verwerkt in ons controleplan. Wij merken op dat met name de interne controle op de Europese aanbesteding en rechtmatigheid nog een versterking behoeft.

Voor 2023 en verder ligt de uitdaging voor u om de VIC conform planning uit te voeren, gericht op het onderbouwen van het rechtmatigheidsoordeel door de raad inclusief oordelen over de rechtmatigheid van financiële beheershandelingen. Dat vereist een tijdig inzicht in de werkzaamheden en voldoende capaciteit om deze controles met de benodigde kwaliteit en diepgang uit te voeren.

Zoals besproken zal worden geëvalueerd hoe de interne controle verder kan worden geoptimaliseerd in de samenwerking Eshuis en Gemeente Leusden.

Geen significante wijzigingen in de reikwijdte van de controle

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in onze opdrachtbevestiging d.d. 13 oktober 2022 en de door de raad vastgestelde controleleverordering. Er is gedurende de controle geen sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. Ook hebben zich geen wijzigingen voorgedaan in de reikwijdte.

Geen wijzigingen in significante verslaggevingsvoorschriften

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2022. Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Inschattingen door het management

In onze risicoanalyse en controleaanpak van de gemeente Leusden hebben wij een significant risico aangemerkt die betrekking heeft op inschattingen door het management. Vanuit onze werkzaamheden hebben wij geen bevindingen ten aanzien van dit onderwerp.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Adm.organisatie en interne beheersing
- IT-audit
- Overige onderwerpen
- Bijlagen

Wet Normering Topinkomens

De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2022 niet meer bedragen dan € 216.000 per jaar. Daarnaast dienen instellingen de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op de WNT. In 2022 hebben wij geen overschrijdingen van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

Bijlagen

Bijlage 1: SiSa-bijlage 2022

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

Regeling nummer	Regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €'s	Toelichting fout/onzekerheid
J&V A16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	n.v.t.	n.v.t.	
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2021	n.v.t.	n.v.t.	
BZK C32	Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen	n.v.t.	n.v.t.	
BZK C43	Regeling Reductie Energiegebruik Woningen	n.v.t.	n.v.t.	
BZK C55	Aanpak energiearmoede	n.v.t.	n.v.t.	
BZK C56	Regeling huisvesting aandachtsgroepen	n.v.t.	n.v.t.	
BZK C62	Regeling specifieke uitkering kwijtschelding gemeentelijke belastingen	n.v.t.	n.v.t.	
BZK C85	Stimuleringsregeling flex- en transformatiewoningen	n.v.t.	n.v.t.	
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	n.v.t.	n.v.t.	
OCW D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	n.v.t.	n.v.t.	
OCW D19	Tijdelijke onderwijshuisvesting ontheemden	n.v.t.	n.v.t.	
I&W E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptie 2021-2027	n.v.t.	n.v.t.	
I&W E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	n.v.t.	n.v.t.	
EZK F20	Regeling specifieke uitkering Impulsaanpak winkelgebieden	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2022	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2021	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2022	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G3A	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_totaal 2021	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers en de Tijdelijke regeling overbruggingsregeling (Tozo) _gemeentedeel 2022	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G4A	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers en de Tijdelijke regeling overbruggingsregeling (Tozo) _totaal 2021	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2022	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G12A	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_totalen	n.v.t.	n.v.t.	
SZW G13	Regeling specifieke uitkering onderwijsroute	n.v.t.	n.v.t.	
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	n.v.t.	n.v.t.	
VWS H8	Regeling Sportakkoord 2020–2022	n.v.t.	n.v.t.	

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- Bijlagen

VWS H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken	n.v.t.	n.v.t.	
VWS H25	Regeling Specifieke uitkering ijsbanen en zwembaden (ronde 3)	n.v.t.	n.v.t.	.
Totaal				

Oordeel getrouwheid: goedkeurend
 Oordeel rechtmatigheid: goedkeurend

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 2: Materialiteit

Controleaanpak en uitvoering controle

Wij hebben onze controlewerkzaamheden uitgevoerd in overeenstemming met de door ons voorgenomen controleaanpak. Dat houdt in dat wij onze controle voor een groot deel gegevensgericht hebben uitgevoerd.

Onze controleaanpak is onder andere gebaseerd op een adequate risicoanalyse. Wij hebben enkele gesprekken met ambtelijk medewerkers gevoerd over de binnen de gemeente Leusden intern toegepaste risicoanalyse, het werkprogramma en de aanpak van de te verrichten verbijzonderde interne controlewerkzaamheden.

Goedkeurings- en rapporteringstolerantie

De raad bepaalt de goedkeuringstolerantie die de accountant bij zijn controle van de jaarrekening dient te hanteren. Normaliter wordt hiervoor de richtlijn op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) aangehouden, zo ook door de gemeente Leusden.

Op grond van de jaarrekening 2022 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten 1% van de totale lasten, inclusief dotaties aan de reserves, dat is afgerond € 840.000 en voor onzekerheden 3% van de totale lasten, inclusief dotaties aan de reserves, dat is afgerond € 2.525.000. Wordt deze goedkeuringstolerantie niet overschreden, dan kan een goedkeurende controleverklaring worden afgegeven. De goedkeuringstolerantie is een kwantitatieve maatstaf. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen. Door de gemeenteraad is geen aparte rapporteringstolerantie, voor zowel fouten als voor onzekerheden, vastgesteld.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 3: Onafhankelijkheid en ViO

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Leusden

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Eshuis ingebed.

Ons zijn geen relaties bekend tussen Eshuis Registeraccountants B.V. en haar zuster- en of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Eshuis beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle partners en werknemers bij Eshuis.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze partners en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 4: Communicatie met governance belaste organen

Bevestiging bij de jaarrekening	☒	Wij zullen ten tijde van de afwikkeling van de jaarrekeningcontrole 2022 een bevestiging bij de jaarrekening van de burgemeester van de gemeente ontvangen.
Verbonden partijen	☒	Wij hebben geen bevindingen ten aanzien van de transacties met verbonden partijen.
Overige kwesties die aandacht vragen van de met governance belaste personen	☒	De overige kwesties die aandacht vragen van de met governance belaste personen zijn opgenomen in dit verslag.
Tekortkomingen interne controle	☒	Voor de tekortkomingen in de interne controle verwijzen wij naar de management letter 2022 d.d. 16 januari 2023, alsmede onze toelichtingen in dit verslag.
Wijzigingen in de controleverklaring	☒	Geen sprake van wijzigingen in de controleverklaring.
Feitelijke of vermoedelijke gevallen van fraude, niet-naleving van de wet- en regelgeving of illegale handelingen	☒	Geen sprake van feitelijke of vermoedelijke gevallen van fraude, niet-naleving van de wet- en regelgeving of illegale handelingen.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Significante moeilijkheden	☒	Geen sprake van significante moeilijkheden.
Meningsverschillen met het management of opgelegde beperkingen	☒	Er is geen sprake van meningsverschillen met het management en/of opgelegde beperkingen.
Andere informatie	☒	Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.
Inbreuken op de onafhankelijkheid	☒	Er is geen sprake van inbreuken op de onafhankelijkheid.
Grondslagen voor financiële verslaggeving	☒	Wij hebben vastgesteld dat de grondslagen voor de financiële verslaggeving in 2022 juist zijn toegepast.
Significante kwesties die zijn besproken of waarover is gecorrespondeerd met het management	☒	De significante kwesties die zijn besproken of waarover is gecorrespondeerd met het management blijken uit dit verslag.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 5: Beperking verspreidingskring

Beperkingen ten aanzien van de verspreiding

Dit verslag wordt aangeboden op basis van de veronderstelling dat het alleen bedoeld is ter informatie van de met governance belaste personen van de gemeente, dat er niet uit mag worden geciteerd en niet naar mag worden verwezen, geheel of gedeeltelijk, zonder onze voorafgaande schriftelijke toestemming en dat wij met betrekking tot het verslag geen enkele verantwoordelijkheid accepteren jegens enige daartoe.

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

Bijlage 6: Toelichting financiële kengetallen

Bron: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties | Staatsblad 2015, 206

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie of gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van indien een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie of gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een provincie en gemeente. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de provincie of gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds of provinciefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB respectievelijk opcenten op de motorrijtuigenbelastingen. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De kengetallen moeten daarbij in samenhang worden gezien.

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten of provincies leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.

Belastingcapaciteit

De OZB en de opcenten zijn voor gemeenten respectievelijk provincies de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Op voorstel van de stuurgroep die naar aanleiding van het advies door de Commissie vernieuwing BBV is ingesteld is ervoor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven. In de eerste plaats is voor een landelijk gemiddelde gekozen omdat over het algemeen geen maximum is gesteld aan belastingentarieven, zoals bij de OZB en parkeerbelasting. Daarnaast geeft een gemiddelde meer inzicht in de betekenis van de belastingcapaciteit voor de financiële positie dan wanneer het gerelateerd wordt aan een maximaal te heffen tarief en worden deze gemiddelden ook onderling door provincies of gemeenten gebruikt om lasten te vergelijken. Ook is er vanuit de praktijk behoefte bij provincies, gemeenten en andere belanghebbende om inzicht te hebben in de lokale tarieven van omliggende gemeenten en provincies. De hoogte van belastingtarieven komen dus niet in een vacuüm tot stand; er wordt daarbij rekenschap gegeven hoe de «eigen» lastendruk (via tarifiering) zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. Zo publiceert het Coelo de «Atlas van de Lokale Lasten», een marco- en micro-overzicht van opbrengsten van de hoogte en ontwikkeling van tarieven, heffingen en woonlasten dat mede daarvoor wordt gebruikt. Ook wordt voortaan in de meicirculaire van het provincie- en gemeentefonds een overzicht opgenomen met de (ontwikkeling van de) gemiddelde lastendruk van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting en de woonlasten van een meerpersoonshuishouden. Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt). De mate waarbij een tegenvaller kan worden bijgestuurd, wordt ook wel de wendbaarheid van de begroting

- Inhoudsopgave
- Samenvatting
- Analyse jaarrekening
- Controleverschillen
- Organisatie
- IT-audit
- Overig
- **Bijlagen**

genoemd. Wanneer een gemeente of provincie te maken heeft met een hoge schuld en de structurele lasten hoger zijn dan de structurele baten en de woonlasten of opcenten al relatief hoog zijn, dan is er minder ruimte om te kunnen bijsturen.